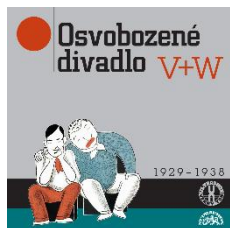

Proč se lidé vydávali do Sovětského svazu?

EVOKACE: Je rok 1932. Jsi mladý novinář, učitel nebo student v Německu, Británii či v USA. Kolem sebe vidíš nezaměstnané lidi na ulicích, dlouhé fronty na polévku, zavřené továrny, zkrachovalé banky. Všude panuje nejistota, nedůvěra a strach z budoucnosti. Mnozí ztrácejí víru v kapitalismus. A najednou slyšíte o zemi, kde je prý všechno jinak – kde mají práci, budují, vzdělávají lidi... Někteří lidé se proto rozhodli: Pojedou se tam podívat!

Co bys chtěl v SSSR vidět neb zažít, kdybys tam v roce 1932 jel? Napiš 3 věci.

1. Pravda o sovětském Rusku?

Poslechněte si ukázkou z divadelní hry Osvobozeného divadla Voskovce a Wericha Balada z hadrů z roku 1935 a odpovězte na otázky.

1. Hodnotí návštěvník SSSR tuto zemi pozitivně nebo negativně?
2. O jakých tématech se fiktivní dvojice v souvislosti se sovětským Ruskem baví?
3. Proč Voskovec s Werichem použili ironický tón?

2. Na rozhraní dvou světů: polsko-sovětská hranice

a) Hrdinka Ri jede do SSSR – úryvek z románu Jiřího Weila Moskva-hranice, 1937

„Těžko bude vůbec v neznámé zemi, podivné, špinavé, nemožné zemi, kde je Robert smluvním inženýrem, Ri bude žít od nynějška v této zemi, která není zemí, nýbrž jen zkratkou – SSSR – a byla dříve Ruskem. Ri musí jet, protože jí denně píše Robert, že ji očekává, a posílá telegramy, že nemůže bez ní žít, a tak nyní jede do této podivné země, kde lidé nepijí kávu, netančí, nemají automobilů, nejezdí do hor na lyže, nechodí do kaváren a místo toho budují socialismus, jak čte Ri v novinách. (...)“

A nyní jede do neznámé země, brzy se skončí Evropa a pak přijde hranice. Za hranicemi je něco, nač se bojí pomyslet, nějaká Asie, a přece ne Asie, Ri to ostatně nemůže vědět, neumí téměř rusky, snad se tam domluví německy, francouzsky nebo anglicky, jen bude-li čekat Robert na nádraží, a to není tak jisté, neboť kdoví došel-li telegram, je to země, kde je všechno možné, a Ri bude stát na nádraží, lidé budou na ni zevlovat, budou ji okukovat, budou na ni ukazovat prstem, protože přijela z Evropy, je jinak ustrojená.

Československou hranici přejela bez obtíží, polský celník byl velmi slušný, říkal stále „proše pani“ a nějak se na ni útrpně díval, asi že jede do toho Ruska. V druhé třídě byli jen polští důstojníci, Ri s nimi nemluvila, ačkoli se pokoušeli stále jí něco vysvětlovat. Mluvili německy

s měkkým přízvukem, a snad proto se zdál jejich hlas falešným a měkkost jakousi pastí, Ri přece nemůže vykládat, že jede do Ruska k muži, ještě si důstojníci pomyslí, že její muž slouží bolševikům a ona je vyzvědačkou, a dají ji zatknout na hranicích. Tady již začíná Asie a může se přihodit všelicos.“

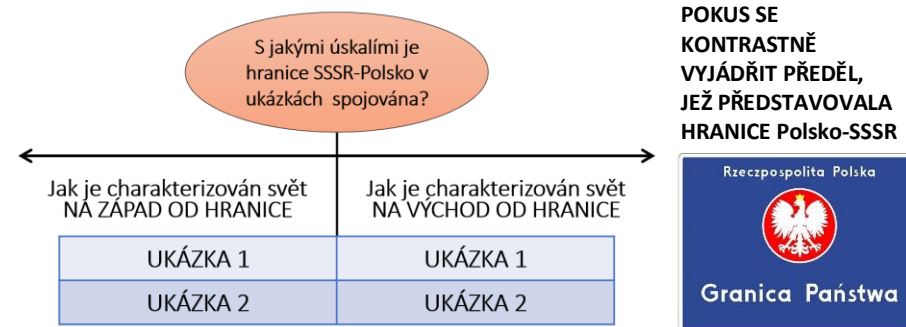
b) Evička v zemi divů – kniha pro děti od komunistky Jožky Jabůrkové, 1932

„Teď si představte, děti, že Eva neměla takové knížky [cestovní pas – pozn. red.]. Její tatínek a maminka byli hledáni bohatými pány, kteří nesměli vědět, že Eva jede za zlatou mámou. Tak jak jen ji převézt přes hranice? (...) Vzbudili tedy Evičku a vyložili jí, že odejdou,

aby se nebála a schovala do kouta u okna. Tam navěsili mnoho kabátů, takže nebyla vidět. Potom odešli na stanici k prohlídce. (...) Konečně měli Polsko za zády. (...) Ach to byla radost – vyhrabat se ze hromady pláštů a obdivovat velké sovětské vojáky, kteří vesele zdravili rudé jednotáře. Rudoarmějci měli dlouhé pláště až na zem a špičaté čepice s pěticípou hvězdou. Eva na nich mohla oči nechat, ale kudrnatá Jarka volala:

„Honem Evo, honem, už vjíždíme do země sovětů. Vidiš bránu?“ Všichni utichli a nahnuli se k oknu. Obrovská brána otevírala cestu do nového světa. Na jedné straně, která směřovala k Polsku byl nápis: „Vítáme dělníky západu“ a na druhé, sovětské straně: „Komunismus smete všechny hranice“. Hudba, prapory, smích. To mladí průkopníci v prvním sovětském městečku Něgoreloji vítají svoje kamarády z Čech. Vlak zastavuje, jednotáři zpívají Internacionálu, se zdviženými pravicemi. A Evička na stupátku vagonu vážně zvedá ručku k čelu a srdíčko ji buší radostí. Už je v domově.“

3. Svědectví lidí, kteří ve 30. letech navštívili Sovětský svaz

1

„Netušil jsem, že sociální rozdíly mezi jednotlivými pracujícími kategoriemi jsou tak veliké v zemi diktatury proletariátu. Je pro mne trpkým zklamáním, vím-li, že za 14 let po revoluci jsou v sovětech vrstvy, které mají mnoho, a vrstvy, které nemají nic. Období státního kapitalismu sovětského zatím dělníkovi nedává více nežli kapitalismus vůbec. (...) Právě tak je pro mne jisté, že celá industrializační výstava, veškeré ony velkorysé průmyslové a technické investice – že se dějí, že se podnikají na účet pracujících mas, na účet jejich sociálního blaha...”
František Klátil: Na chvíli v SSSR, 1931

2

„Mne do země sovětů lákala architektura. (...) Za krásnými projekty je moře obtíží. Jest velký omyl, považujeme-li zemi sovětů za zemi, která by byla eldorádem moderního architekta. Bude jí možná za několik let. Dnes je Rusko zemí stavitelství kolonizačního, místy velmi primitivního, a vznikající architektury třídní. (...) Pro sovětského architekta jest architektura pouhým prostředkem, postaveným do služby politické ideje. Zdá se někdy, že cíl je mu výmluvou. Dnešek jako by v zemi sovětů neexistoval. Oči a vůle všech jsou upřeny kamsi do budoucna. (...) Budovy jsou jen zákopy narychlo vyhloubené.“ Bedřich Feurestein, 1931

8

Do Leninova mauzolea jsem za pobytu v Moskvě zašel celkem sedmkrát...Nikde není totiž tak jasně cítiti, jak zoufale těžká je pozice budovatelů socialismu v Rusku proti pravoslavnému fetišství...Hledáš boha, ruská duše? Věř v socialismus, v boha marxistického, pokrok!...Kult Leninovy mrtvolky zovou výplní náboženské prázdnoty. Mně se jeví přirozeným plodem náboženské úrovně země, náboženskou reakcí, které ani aranžérů kultu nejsou si vědomi.“ Jan Slavík: Co jsem viděl v sovětském Rusku, 1926

„Není hřebínků. A v Saratově budují továrnu kombajnů, které sčesají milióny hektarů sovchozových a kolektivních polí. Není sirek. A v Magnitogorsku zapalují věčný oheň v gigantické vysoké peci. Není – Ničeho není dostatek. Ničeho není dostatek, neboť tato země, jež dávno překročila dětský věk carského průmyslu hladově bez konce. Hladově ne potom málu, jež měla. Hladově po nejvyšším...Viděl jsem velké budování a drobné nedostatky. Budování věků a nedostatky dne. (...) Hle, naše nedostatky. Hled, naše úspěchy. Součet, soudruhu, je aktivní. Součet, soudruhu, je Sovětský svaz.“
Julius Fučík: V zemi, kde zítra již znamená včera, 1932

3

4

„Nikde v historii vědecké i politické práce nenajdete tak nestatečné utíkání od vlastních názorů, zakročila-li vládní pěst, jak se to v poslední době děje v sovětském státu. (...) V zemi, kde tolik bují strach, ohýbání poznanych pravd při hrozivém zapráskání bičem despoty, socialismus může být jen heslem, pod jehož maskou carismus byl vystřídán novým druhem despotismu. (...) Je netřídní společnost možná, kde je tolik otrockých duší, kde otrocky jednají i příslušníci strany socialismus budující?“ Jan Slavík: Po třetí v sovětském Rusku, 1932

5

„A nechtěl bych zpátky domů. I kdyby se mi tady špatně vedlo, i kdybych se musil prát s byrokraty každý den, jako že se peru jednou za měsíc, i kdybych dostal doma práci. Víš, neumím už pracovat pro kapitalistu. Víš, tady má člověk, jak bych ti to řekl...ano...lidskou důstojnost.“ Dělník Krim z Kladna, cit. Dle Jiří Weil: Češi stavějí v zemi pětiletka, 1937

7

„Světový vliv Paříže a Londýna se zastavil na sovětských hranicích...Moskva má svou dělnickou módu, skoro jednotnou. Tahle móda je psychologická. Nezáleží jí na střihu šatů, na barvě, která by převládala, nezáleží na myšlence nebo rozmaru ve tvaru klobouku nebo účesu...Dělnická móda Moskvy je móda pracovního šatu...Je v ní prostota, účelnost. Někdy i chudoba. Ale tam nikoho neposuzují podle šatů. Ruský lid proletářský chod po ulici v obrazné nahotě...” Marie Majerová: Den po revoluci, 1926

Vítězslav Nezval Vyzvání na cestu

znám zemi blízko pólu
znám divukrásnou zemi
a do té země spolu
a navždy ujedem

není to Amerika
zem zlatých mirází
kde otrok černochoz vzlyká
na moři plantáží

a nerostou tam palmy
ni žhavé pinie
tam nezpívají žalmy
na počest hostie

ta zem je divukrásná
a plná lahody
ach tam bys byla šťastna
je to zem svobody

tam najde člověk práci
tam nemá dělník hlad
tam můžem jako ptáci
žít zpívat milovat

v té zemi není pánů
ni chudých žebraček

na tisíc širých lánů
na tisíc oračků

tu přetvořuje hmotu
z níž je i srdce tvé
pomalé stádo skotu
jde jako opilé

znám zemi v které vládne
muž s čelem sedláka
tam půjdem tam se mládne
poslechni tuláka

jenž narodil se ve mně
jen proto že chci žít
pojď se mnou do té země
kde vskutku vládne lid

pojď neplač již čas letí
ať zhyne starý svět
v té zemi rostou děti
jež vedou lidstvo vpřed

dost slov a rajsých tónů
pojď navštívit ten kraj
jen v zemi milionů
je radost krásna ráj.

6

1. Najděte dva zdroje, které se *doplňují*.

2. Najděte dva zdroje, které si *odporují*.

3. Napiš 5 krátkých charakteristik o SSSR, které z uvedených pramenů vycházejí jako nejdůležitější.

4. Umísti jednotlivé výpovědi a texty na škálu vpravo.

KRITIKA

NADŠENÍ

Napiš krátký novinový článek (reportáž) z roku 1933 na téma „Sovětský svaz – země budoucnosti“?. Napiš ho buď z pohledu kritika SSSR nebo z pohledu stoupence socialismu.